

ЛАТИНСЬКІ НАЗВИ СПЕЦИФІЧНИХ ФОБІЙ

LATIN NAMES OF SPECIFIC PHOBIAS

Савчук Г.О.,

orcid.org/0000-0003-2808-718X

викладачка кафедри мовознавства

Івано-Франківського національного медичного університету

Сучасна людина у своєму житті дедалі більше зустрічається з різними страхами не тільки будучи психологом чи психіатром, але й на побутовому, не професійному рівні. З розвитком людства, з'являються нові ірраціональні страхи. Тому важливим є питання творення та походження назв-фобій. У статті проаналізовано структуру та способи творення термінів-номінантів специфічних фобій на матеріалі латинської мови. Специфічні або ж ізольовані фобії ми розглядаємо як страх перед конкретним об'єктом. На основі досліджуваного матеріалу було виокремлено чотири підвиди специфічних фобій (страх природного середовища (боязнь води, блискавок тощо); побоювання тварин; медичні побоювання (боязнь ін'єкцій, хворіб); ситуативні (страх мостів, керування автомобілем, страх покидати будинок), у межах кожного підвиду виділено окремі лексико-семантичні групи (далі ЛСГ). В результаті дослідження було з'ясовано, що латинські назви фобій складаються з кінцевого терміноелемента -phobia і назви подразника, яка як правило також є іменником, прикметником, а в окремих випадках і дієсловом грецького походження. Однак це правило подекуди порушується і у функції назви подразника виступає слово латинського чи іншомовного походження. Ми прийшли до висновку, що для ряду фобій характерними є два варіанти назви, зумовлені різним походженням (переважно латинським та грецьким), але ці назви мають однакове значення і можуть вживатись як синоніми. Деякі терміни мають дві назви через різні варіанти транслітерації одного і того ж грецького кореня у латинській мові. Безумовно, переважають грецькі словотворчі елементи, друге місце за частотою вживання посідають латинські терміноелементи також було зафіксовано назву англійського походження, французького та термін з назвою подразника, запозиченою з німецької мови. Було з'ясовано, що назви фобій мотивовані причинами їхнього виникнення або словами близькими за значенням.

Ключові слова: специфічні фобії, латинська клінічна термінологія, кінцевий терміноелемент.

A modern person in his life is increasingly faced with various fears, not only as a psychologist or psychiatrist, but also at the everyday, non-professional level. With the development of humanity, new irrational fears appear. Therefore, the issue of creation and origin of name-phobias is important. The article analyzes the structure and methods of creating nominee terms of specific phobias based on the material of the Latin language. We consider specific or isolated phobias as fear of a specific object. Based on the studied material, four subtypes of specific phobias were distinguished (fear of the natural environment (fear of water, lightning, etc.); fear of animals; medical fears (fear of injections, diseases); situational (fear of bridges, driving a car, fear of leaving the house), in within each subspecies, separate lexical-semantic groups (hereinafter LSG) were distinguished. As a result of the study, it was found that the Latin names of phobias consist of the final term element -phobia and the name of the stimulus, which, as a rule, is also a noun, an adjective, and in some cases by a verb of Greek origin. However, this rule is violated in some places and a word of Latin or foreign origin acts as the function of the name of the stimulus. We came to the conclusion that a number of phobias are characterized by two variants of the name due to different origins (mainly Latin and Greek), but these names have the same meaning and can be used as synonyms. Some terms have two names due to different transliterations of one of the same Greek root in Latin. Undoubtedly, Greek word-forming elements predominate, the second place in terms of frequency of use is occupied by Latin term elements, also a name of English-language origin, a French-language one, and a term with the name of an irritant borrowed from the German language were recorded. It was found that the names of phobias are motivated by the reasons for their occurrence or words close in meaning.

Key words: specific phobias, Latin clinical terminology, final term element.

Постановка проблеми. Сучасна людина у своєму житті дедалі більше зустрічається з різними страхами не тільки будучи психологом чи психіатром, але й на побутовому, не професійному рівні. З розвитком людства, з'являються нові ірраціональні страхи. Тому важливим є питання творення та походження назв-фобій. **Мета** нашого дослідження полягає у комплексному аналізі особливостей та механізмів використання грецьких та латинських словотворчих елементів у назвах фобій.

Зазвичай фобію розглядають як нав'язливі неадекватні переживання страхів конкретного

змісту, що виникають в певних умовах і супроводжуються вегетативними порушеннями (прискорене серцебиття, підвищена пітливість).

Аналіз останніх досліджень. Г. Бенеш визнає фобію як ірраціональну реакцію страху, під час якої виникають одні й ті ж самі ознаки: паніка, виділення поту, нудота, відчуття слабкості, заціпеніння при спробі втекти. Особи, які мають фобії, часто розуміють необґрунтованість своїх страхів, однак не можуть їх позбутись [1, с. 237].

Фобія (від дав.-гр. φόβος – страх, хворобливий страх) – ірраціональний, інтенсивний і постій-

ний страх, виникаючий від певних ситуацій, дій, речей, тварин або людей. Основним симптомом цього розладу є надмірне і необгрунтоване бажання уникнути подразника, що відлякує.

Латинські назви фобій складаються з кінцевого терміноелемента *-phobia* і назви подразника, яка як правило також є іменником, прикметником, а в окремих випадках – і числівником грецького походження. Однак це правило подекуди порушується і у функції назви подразника виступає слово латинського чи іншомовного походження. На сьогоднішній день відомо близько 530 назв фобій [6].

А. Ребер вважає, що для етимологічної точності важливо при позначенні певної фобії використовувати грецький корінь, однак зазначена точність не завжди витримується і тому список фобій має не лише грецькі корені [3, с. 554].

За деякими класифікаціями фобії поділяються на прості і соціальні. Наприклад, М. Мовчан зазначає, що проста фобія – це специфічний страх одного об'єкта чи явища. Соціальна ж фобія – стійкий страх перед певними соціальними ситуаціями в яких індивід може стати об'єктом пильної уваги інших [4, с. 121].

Більш детальною і традиційною є класифікація DSM (Diagnostic and Statistical Manual of mental disorders – посібник з діагностики і статистики, довідники, розроблені Американською психіатричною асоціацією), згідно з якою виділяють три основні види фобій: 1) соціальні фобії – страх соціальних ситуацій; 2) агорафобія – страх відкритого простору й натовпу, страх опинитись у пастці чи у неминучій ситуації; 3) специфічні (ізолювані) фобії – страх перед конкретним об'єктом. Останній вид має свої підвиди: страх природнього середовища (боязнь води, блискавок тощо); побоювання тварин; медичні побоювання (боязнь крові, ін'єкцій, лікарні, хворіб); ситуативні (страх мостів, керування автомобілем, страх покидати будинок тощо). Зокрема, такий поділ фобій на види знаходимо і у праці С. Вуда [4].

Виклад основного матеріалу. Далі послідовно розглянемо механізми утворення, етимологію та продуктивність термінів-назв чотирьох підвидів специфічних фобій у латинській мові. Розпочнемо зі страху природнього середовища, у межах якого можна виділити наступні лексико-семантичні групи: 1) страх водного середовища; 2) боязнь світла, або його відсутності; 3) боязнь природніх явищ.

Центральним у групі термінів, що позначають страх водного середовища є терміни *Hydrophobia* (від дав.-гр. τὸ ὕδωρ – вода) та *Aquaphobia* (від лат. aqua – вода) – водобоязнь, також

сюди належать терміни, що називають страхи перед водоймами: *Potamophobia* (від дав.-гр. ὁ ποταμός – річка) – боязнь рік; *Thalassophobia* (від гр. ἡ θάλασσα – море) – боязнь моря, *Limnophobia* (від дав.-гр. ἡ λίμνη – озеро) – боязнь озер.

До другої ЛСГ ми відносимо синонімічні терміни *Achluophobia* (від дав.-гр. ἡ ἀχλύς – морок, темрява), *Scotophobia* (від дав.-гр. ὁ σκότος – темрява), *Lygophobia* (від дав.-гр. ἡ λύγη – темрява) – страх темряви; *Noctiphobia* (від лат. пох – ніч) і *Nyctophobia* (від дав.-гр. ἡ νύξ – ніч) – боязнь темряви і антонімічні до них терміни: *Phengophobia* (від дав.-гр. τὸ φέγγος – світло) – страх денного світла та *Heliophobia* – (від дав.-гр. ὁ ἥλιος – сонце) – боязнь сонячного світла.

Третя ЛСГ є найчисельнішою, вона об'єднує терміни, що позначають страхи перед різними природніми явищами: *Pugophobia* (від дав.-гр. τὸ πῦρ – вогонь) – патологічна боязнь вогню; *Bronthophobia* (від дав.-гр. ἡ βροντή – грім) – боязнь грози; *Psychrophobia* (від дав.-гр. ἡ ψυχρία – холод) – боязнь холоду; *Nephophobia* (від дав.-гр. τὸ νέφος – хмара) – боязнь хмар; *Nebulaphobia* (від лат. nebula, ae f – туман) і *Homichlophobia* (від дав.-гр. ἡ ομίχλη – туман) – боязнь туману; *Lilapsophobia* (від дав.-гр. ἡ λαίλαψ – вихор) – боязнь торнадо; *Anemophobia* (від дав.-гр. ὁ ἄνεμος – вітер) – боязнь вітру; *Ombrophobia* (від дав.-гр. ὁ ὄμβρος – дощ) – боязнь дощу; *Chionophobia* (від дав.-гр. ἡ χιών – сніг) – боязнь снігу.

Отже, в межах першого підтипу нами було проаналізовано 23 терміни, що позначають страхи, спровоковані природнім середовищем. Найпродуктивнішою є ЛСГ на позначення страхів перед різними природніми явищами (11 термінів). Найчисельніший синонімічний ряд подібуємо для номінації страху, спровокованого темрявою (п'ять термінів).

Перейдемо до розгляду назв фобій, які позначають побоювання тварин. Першу ЛСГ утворюють назви ірраціонального страху перед різними видами комах, центральним є термін *Insectophobia* (від лат. insecta, ogum n – комаха) і синонімічний до нього клінічний термін *Entomophobia* (ентомофобія) з іменником-назвою подразника грецького походження (від дав.-гр. τὸ ἔντομον – комаха). Наступну синонімічну пару утворюють назви патологічної боязні бджіл: *Melissophobia* (від дав.-гр. ἡ μέλισσα – бджола) та *Apiophobia* (від лат. apis, is f – бджола). Також до цієї ЛСГ відносимо терміни *Murmesophobia* (від дав.-гр. ὁ μύρμηξ – комаха), що позначає боязнь комах; *Sphexophobia* (від дав.-гр. ὁ σφήξ – оса) – боязнь ос; *Ascarophobia* (від лат. ascarus – кліщ) – боязнь дрібних комах і кліщів; *Arachnophobia*

(від дав.-гр. ἡ ἀράχνη – *павук*) – *боязнь павуків*; Katsaridaphobia (від дав.-гр. катσαρίδα, n – *тарган*) – *патологічна боязнь тарганів*; Isopterophobia (від дав.-гр. ἴσος – *рівний* та πτερόν τό – *крило*) – *боязнь термітів*; Phthiriophobia (від дав.-гр. ὁ φθειρ, φθειρός – *воша*) або Pediculophobia (від лат. pediculus, i m – *воша*) – *боязнь вошей*; Lepidopterophobia (від дав.-гр. ἡ λεπίς, ίδος – *луска, пластинка* та τό πτερόν – *крило*) – *боязнь метеликів* та Mottephobia (від нім. motte – *міль, нічний метелик*) – *боязнь молі, нічних метеликів*.

Другу ЛСГ утворюють назви фобій, спровокованих різними видами ссавців. Найпоширенішими є терміни-назви ірраціонального страху перед котами: Ailurophobia або Elurophobia (від дав.-гр. αἰλουρος ὁ і ἡ – *кіт, кішка*), Felinophobia (від англ. feline – *тварина з родини котів*), Gatorphobia (від гр. η γάτα – *кішка*). До цієї ЛСГ також належать терміни: Cynophobia (від дав.-гр. κύων, κύνός ὁ і ἡ – *собака*), Equinophobia (від лат. equines (від equus) – *кінний*) та Hippophobia (від дав.-гр. ὁ ἵππος – *кінь*) – *боязнь коней*; Taurophobia (від лат. taurus, i m – *бик*) – *страх перед биками*; Musophobia (від дав.-гр. ὁ μῦς – *миша*) Muriphobia (від лат. mus, muris), Suriphobia (від франц. souris) – *боязнь мишей*.

До третьої ЛСГ відносимо терміни, що позначають ірраціональний страх, спровокований птахами: Ornithophobia (від дав.-гр. ὁ і ἡ ὄρνις – *птиця*) – *страх птахів*, Alektorophobia (від гр. ἀλεκτρούων, ὄνος ὁ – *півень*) – *нав'язливий страх курей*.

До четвертої ЛСГ відносимо фобії, спровоковані рибою Ichthyophobia (від дав.-гр ὁ ἰχθύς, ὄος – *риба*). Також до цієї належать синонімічні терміни Galeophobia (від дав.-гр ὁ γαλέος – *маленька акула*) та Selachophobia (від дав.-гр ὁ σέλαχος – *акула*) – *боязнь акул*.

В межах другого підтипу було проаналізовано 30 термінів. Найчисельнішою є ЛСГ, що об'єднує назви ірраціонального страху перед різними видами комах. Частими є випадки вживання синонімічних пар, які утворені від основи грецького та латинського походження.

Перейдемо до аналізу третього підтипу – медичні побоювання. Центральним є термін Pathophobia (від дав.-гр τό πάθος – *страждання, хвороба*) – *патофобія, боязнь хвороби* та синонімічні терміни латинського походження Nosophobia or Nosemaphobia – *боязнь захворіти*. До цієї ЛСГ ми відносимо терміни: Phthisiophobia (від дав.-гр ἡ φθίσις – *сухоти*) – *боязнь захворіти на сухоти*; Syphilophobia (від дав.-гр ὁ σῦς – *свиня* та φιλέω – *любити*) – *сифілофобія, боязнь зара-*

зитись сифілісом та синонімічний термін латинського походження Luiphobia або Luiphobia (від лат. lues – *заразна хвороба*); Leprophobia або Lepgraphobia (від дав.-гр ἡ λέπρα – *проказа*) – *боязнь прокази*; Scabiophobia (від лат. scabies – *висип*) – *боязнь корості*; Lyssophobia (від дав.-гр ἡ λύσσα – *сказ*) та Cynophobia (від дав.-гр ὁ, ἡ κύων – *собака*) – *боязнь сказу*; Toxiphobia, Toxophobia або Toxicophobia (від дав.-гр τοξικός – *отруйний*) – *боязнь отруєнь* та ін.

Також до цього типу ми відносимо назви страхів перед різними медичними маніпуляціями та процедурами. Найбільш поширеною фобією цього типу є Vaccinophobia (від лат. vacca – *корова*) – *вакцинофобія, вакцинобоязнь*. У медицині вакцина – медичний чи ветеринарний імунобіологічний препарат, призначений для створення імунітету до інфекційних хворіб. Тим не менш, походження цього терміну легко пояснюється тим фактом, що перша вакцина отримала свою назву від слова "vaccinia" (коров'яча віспа) – вірусна хвороба великої рогатої худоби. Англійський лікар Едвард Дженнер вперше застосував на хлопчику Джеймсу Фіппсу вакцину проти натуральної віспи, отриману з бульбашок на руці хворого на коров'ячу віспу у 1796 р. Інші терміни цього типу: Tрупanophobia (від дав.-гр τρυπάω – *проколювати*) – *боязнь ін'єкцій*; Tomophobia (від дав.-гр τέμνω – *різати*) – *боязнь оперативних втручань*.

В межах третього підтипу ми проаналізували 18 термінів, однак цей перелік не є вичерпним, оскільки ця ЛСГ є дуже численною і в даній роботі ми не можемо проаналізувати усі терміни.

Перейдемо до аналізу останнього підтипу – ситуативні страхи, тобто страх різних ситуацій та нещасних випадків. Зокрема, сюди належать такі терміни: Siderodromophobia (від дав.-гр ὁ σίδηρος – *залізо* та ὁ δρόμος – *біг*) – *боязнь їзди залізницею*; Agyrophobia (від дав.-гр γυρός – *кривий, загнутий*) – *боязнь перетинати вулицю*; Naurophobia (від дав.-гр ὁ ἄρπᾶξ – *зłodий*) – *страх бути пограбованим*; Merinthophobia (від дав.-гр ἡ μήρινθος – *нитка, струна*) – *страх бути зв'язаним*; Hypnophobia (від дав.-гр ὁ ὕπνος – *сон*) та Somniphobia (від лат. somnus – *сон*) – *боязнь заснути*; Taphophobia (від дав.-гр ὁ τάφος – *могила*) – *страх бути похованим заживо*; Aтахophobia або Natachophobia (від дав.-гр ἡ ἄωαξα – *віз*) – *страх керувати автомобілем*; Aгоophobia (від дав.-гр ἡ ἀγορά – *площа, ринок*) – *страх покидати будинок*.

В межах четвертого підтипу неможливо виокремити якісь ЛСГ, оскільки терміни-назви ситуативних страхів мають дуже різні значення.

Висновки. В ході дослідження було з'ясовано, що для ряду фобій характерними є два варіанти назви, зумовлені різним походженням (переважно латинським та грецьким), але ці назви мають однакове значення і можуть вживатись як синоніми (Musophobia та Muriphobia, Equinophobia і Hippophobia).

Деякі терміни мають дві назви через різні варіанти транслітерації одного і того ж грецького кореня у латинській мові [9, с. 108–110]: Атахophobia або Намахophobia, Ailurophobia або Elurophobia.

В результаті дослідження було з'ясовано, що латинські назви фобій складаються з кінцевого терміноелемента -phobia і назви подразника, яка як правило також є іменником, прикметником, а в окремих випадках – і дієсловом грецького походження. Безумовно, переважають грецькі словотворчі елементи (зустрічаються втричі частіше), друге місце за частотою вживання посідають латинські терміноелементи також було

зафіксовано назву англомовного походження (Felinophobia), франкомовного (Suriphobia) та термін з назвою подразника, запозиченою з німецької мови (Mottephobia). Наявність коренів німецького та англійського походження, вочевидь, вказують на недавнє формування терміну, наявність коренів французького походження можна пояснити тим, що вони колись були запозичені з латинської мови як основи для виникнення романської групи мов.

Назви фобій мотивовані причинами їхнього виникнення (Arachnophobia, Thalassophobia) або словами близькими за значенням (Kynophobia).

Зважаючи на значну кількість термінів-назв специфічних фобій, а також на наявність великих синонімічних рядів, приходимо до висновку, що ця група термінів є досить актуальною та динамічною у своєму зростанні. З розвитком людства, з'являються нові подразники – причини виникнення фобій, відповідно виникає і потреба у новій номінації ірраціонального страху.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бенеш Г. Психологія: dtv-Atlas: Довідник. Київ : Знання-Прес, 2007. 510 с.
2. Arthur S. Reber, Rhianon Allen, Emily S. Reber. The Penguin Dictionary of Psychology : Penguin Reference Library, 2009. 904 p.
3. Мовчан М. Рівні страху і фобія: філософський аналіз. *Філософські обрії*. 2015. № 33. С. 118–124.
4. Wood, Samuel E. & Ellen Green Wood. The World of Psychology: 3rd Edition. Needham Heights: Viacom, 1999.
5. Критерії діагностики і лікування психічних розладів та розладів поведінки у дорослих. Клінічний посібник / за ред. проф. П.В. Волошина, проф. В.М. Пономаренка, проф. О.К. Напреевка, проф. Н.О. Морути та ін. Харків: Арсис, 2000. 303 с.
6. The phobia list. URL: <http://phobialist.com/index.html>
7. МКХ-10: Клас V. Розлади психіки та поведінки. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>
8. N. Terletsky. Давньогрецько-український словник. URL: http://lexikoukr.ho.ua/lumber/dicts_lingvo/Gr-Uk_Zvon.html
9. Савчук Г. О. Еквівалентні синонімічні терміноелементи у функції словотворчих засобів (на матеріалі латинської мови). *Філологія і лінгвістика в сучасному суспільстві*: матеріали III міжнародної науково-практичної конференції, 21–22 жовтня 2016 р. Херсон : Видавничий дім "Гельветика", 2016. С. 108–110.